

Zgodovinska zavest: predpostavka oz. zavedanje, da je svet v današnji obliki posledica preteklosti; funkcija zgodovinske zavesti: → omogoča boljše razumevanje sedanosti, → prispeva k narodni identiteti; na njeno oblikovanje vplivajo: miti, družina, šola, mediji, izkušnje posameznikov.

Zgodovinska znanost vpliva na zgo. vedo; Zgo. se tematsko in metodološko obnavlja (če se vprašanja ne dajo pojasniti).

Naloga zgodovine: → raziskuje vire iz preteklosti, skuša posredovati vedenje iz preteklosti (s pomočjo historične metode ugotavlja iz pričevanj preteklosti politične, družbene, gospodarske dogodke, način življenja,...) → ugotovljena dejstva povezuje v celoto → mora se spraševati po načelu (s katerim ugotavlja posamezna dejstva) in merilih (s katerimi izbira med posameznimi dejstvi).

Paradigma: vzorec, način predstavitve zgodovine, razpira ali zapira vire; Paradigma

skozi zgodovinarja postavlja vprašanja, zgodovinar oblikuje paradigmo in obratno

Zgodovinopisje je proces nastajanja zgodovine v katerem zgodovinarji z različnimi orodji in metodami na podlagi virov preučujejo in nato interpretirajo preteklost posameznikovega življenja in delovanja preteklost razvoja človeških skupnosti. Zgopis. se lahko prične šele s kritičnim odnosom do pričevanj o preteklem življenju. Ločimo deskriptivno (opisno; razgrinjanje kaj je predmet zgodovinske obravnave), analitično (kritično; spoprijema se s koncepti in filozofskimi problemi, ki se pojavljajo ob pisanju zgodovine) in historično (zgodovinsko; konkretne zgodovinske razprave) zgodovinopisje.

Zgodovinar: rekonstrukcija oz. konstrukcija preteklosti

Razlaganje virov odvisno od: → sposobnosti zgodovinarja, → predznanja, → paradigme (ta vpliva na zgodovinarja in obratno). Mora biti objektivni, upoštevati mora čim večje število virov, ki so mu na rapolago, tudi tiste, ki nasprotujejo njegovi tezi. Spregled virov je lahko zavesten ali nezaveden, lahko pa vire napačno razume ali pa zamolči. Lahko si pomaga tudi s strokovno literaturo, ki isto tematiko drugače interpretira. Vire lahko citira, argumentira s predstavitvijo strokovni javnosti (strokovni dialog)

Zgodovina: veda v nastajanju, poseben odnos do preteklosti, samostojna disciplina. Vedno preučuje konkretno družbo v konkretnem prostoru in času. Časovne koordinate morajo biti natančno razdeljene. Je mozaik dopolnjujočih se drobcev spoznanj o človekovi preteklosti, ki ga v dialogu s preteklostjo skozi razkrinkanje mitov ter na podlagi skrbnega preverjanja virov oblikujejo zgodovinarji različnih kultur; upoštevaje spoznanja drugih družboslovnih in humanističnih ved.

Kratka zgodovina razvoja zgodovinopisja: → vsebinski vidik (spreminjata se tako vsebina kot stil pisanja). → spremembe v zgodovinopisju: - zanimanje za Egipt se poveča z dešifriranjem virov, hieroglifov

- prvi resni zgodovinar je Tukidid (Grčija)

- razsvetljenstvo je k razširilo področje zgodovinopisja, s vključitvijo drugih panog (kultura, umetnost, literatura, ...) to še ni bila prava zgodovina, saj so bila ta področja tedaj ločena.

- marksizem poudari preučevanje družbe

- zgodovinopisje je označil pozitivizem

- z napredkom zgodovinske stroke v 20. st. je ta sama prešla od preučevanja individualnih pojavov k strukturam.

V starem in srednjem veku ima zgodovina namen praktične-ga pouka (je učiteljica življenja). Zgodvinar je vzor za politično delovanje, piše za državnike in politike. → Zgodovina, ki ima cilj = pragmatična zgodovina (pragmatično zgodovinopisje skuša spoznati motive, vzroke v zavesti človeške dejavnosti; v tem času zgodovinopisje velja za književnost = pripovedovalno/narativno zgodovinopisje). Postopoma pa se je začela pojavljati potreba po kritičnemu pristopu virov. Cilj je sistematično in tipično odkrivanje zgodovinske resnice. Iz tega razmišljanja se razvije **erudicijska smer** (erudicij=učenjak). Eruditi ne pišejo svetovne zgodovine, temveč zbirajo vire. Ko se eruditska plast združi s širšim poznavanjem problemov govorimo o „pravi“ zgodovini (zgodovina kot znanost). **Genetična zgodovina** ugotavlja posamezne dogodke in jih povezuje v časovna zaporedja. Poznamo dva tokova: → idealistični historizem (uveljavi se v Nemčiji, poudarja individualnost; pravi, da v zgodovini ne moremo najti nekih splošnih zakonitosti. Historizem je neko načelno stališče zgodovinarja. Načelno stališče je neko obdobje, ki ga raziskujemo. Poiskusiti je treba razumeti, zakaj ljudje počnejo to, kar počnejo. Treba je razumeti ljudi in kaj se dogaja.) → pozitivizem (se pojavi s Kantom, izhaja iz industrijske revolucije, iz naravoslovnih tehničnih znanosti, ideal postaja eksaktnost. Ne zanima jih nastanek temveč delovanje sveta. Želi uporabiti naravne zakone nad družbo. Hoče vključiti tudi druge teme v zgodovinopisje. Znanosti, ki preučujejo človeka ideografske. Pozitivizem ne more uporabiti naravnih zakonov za družbo.) **Strukturalno-genetično** zgodovinopisje se prične v 20. letih, namesto posameznih dogodkov preučuje strukture. Poiskuje izvajati določene zakonitosti v zgodovinskem razvoju.

Christoph **Cellarius** (1634-1707): moderna periodizacija človeke zgodovine.

Pred Grčijo

- Pri Egipčanih in Sumerjih je od konca 3000 vedno več dokumentov
- Ok. 2000 skupina pisarjev v mestu Zagoš da različne opise dogodkov (kralj Entemeno prelomi božjo pogodbo)
- Akadijci (prvi semitski narod) nov tip dokumentov: epske pripovedi
- Hetiti: ok. 1600 testament kralja Hatusidisa I. Tadokument kaže odnos do svoje preteklosti (razlaga vzroke za spremembo nasledstva); njegov naslednik kralj Ktelepimus v enega svojih dekretov doda preamulo skupaj s historično dokumentacijo; 1300 pr.n.št. vladar Morsilis II. sestavi anale lastnega cladanja Hetiti racionalno razmišljajo o motivih in rezultatih dogodkov
- izrazito historično razmišljajo tudi Židje

Grčija: zgodovinarji se lahko začne šele s kritičnim odnosom do pričevanj o preteklem življenju; Herodot, Hekataj in Tukidid (začetniki zgodovinarstva) želijo povedati resnico o preteklosti; racionalen odnos do preteklosti je grška iznajdba; z religijo naleteli na pojasnjevanje preteklosti;

-anali (tempelj rimskega zgodovinarstva) skušajo zabeležiti za prihodnost kar se pojavlja zdaj?;

-slavilne pesmi ob zmagi vladarjev;

-Sinuhova avtobiografija – najstarejša znana avtobiografija;

-veliko uradnih opisov bitk.

Homer: ne velja za zgodovinarja, podlaga Grškega zgodovinarstva; kaže na veliko zanimanje Grkov za preteklost in njihovo izjemno sposobnost govorjenja o njej; v obeh delih ima veliko vlogo vzgojna vrednost; je pomemben vir, ki opozarja na zmote, nelogične povezave. epsko pesništvo v verzih, homerski epi vsebujejo zavest o zgodovinski kontinuiteti, zgodovina je del usode sodobnega človeka, obenem pa zaključena preteklost.

Mitični čas (kaotičen svet mita naj se uredi; čas logografov(po 1.500) = pisci zgodb, ti se uveljavijo v Joniji, pri njih mit ni več nosilec religioznih idej, epske pesnitve so si pogosto bile enake – kronološka ureditev; zbirali so bajke in pripovedi o zgodovini lastnih mest, poleg tega pa so sestavljali genealogije vladarjev; presegli so ožje lokalne okvire in pričeli sami pisati kar so videli (s tem ko logografi sami raziskujejo področja, naredijo korak naprej). Logografi: zbirali zlasti geografsko, etnografsko in zgodovinsko gradivo, uporabljali tudi ustno izročilo (začeli so ga sprejemati kritično). Mite poskušajo racionalizirati.

Hekatej: (iz Mileta) –konec 6.st.glavni logograf; napisal dve deli: opis sveta (pri tem loči Azijo od Evrope) in geonologijo lastne družine. Prvi kritično gleda na pripovedi (nekatero zgodbo se mu zdijo smešne), prvi geografsko deli svet na Evropo in Azijo.

Jonska filozofija je materialistična, zavrne pripoved o bogovih, s tem pa tudi njihovo vlogo v zgodovini. Preteklost je enako resnična kot sodobnost.

Herodot: (409-480) velja za „očeta zgodovine”, nadaljuje tradicijo logografov-poveže tradicijo Hekateja in Homerja; ni iskal vzrokov za dogodke, temveč je skušal povedati vse kar se pripoveduje, zavedal pa se je, da lahko piše le o stvareh, ki jih je videl sam ali pa so mu o njih poročali drugi(ukvarja se z nedavno preteklostjo in sodobnostjo). Imel je dvojen namen: →skuša doseči širši horizont dogajanja, čemur namenja številne digresije; →v historični kontekst postavlja navade, običaje ljudi. Odlikujejo ga: zavezanost resnici, zabaven način (z opisi je želel zabavati) pripovedovanja, odlično poznavanje prostora. Delo Historia (devet knjig, med drugim opisuje tudi boje med Grki in Perzijci). V Historiji opisuje prve spopade med V in Z svetom, ki pa so mitološki (1.knjiga govori o Kiru, 2.knjiga govori o Egiptu, 3.knjiga govori o osvojitvi Egipta, 4.knjiga govori o Skitiji, 5.knjiga zajema Jonski upor, 6.knjiga opis Darovih pohodov in bitk, 7.,8.,9., knjiga govori o Perksosu in njegovem boju z Grki). V originalu so bile te knjige na papirusnih zvitkih. Herodot je toliko pozornosti namenil perzijskim vojnem saj je v njih videl namen za grško združitev. Ve, da so perzijske vojne posledica sklepov dogajanj. Njegovo delo je nastajalo postopoma; poudarjen je pripovedni moment; njegova dela nimajo trdne strukture; bistveni so mu bili ustni viri, sam je preverjal zgodbe, ki so mu jih povedali = metoda avtopsije. Dogodkom naj bi botrovala usoda in slučaj.

Nanj vpliva: - Jonija je v tem času stičišče kultur zato tu prevladuje kosmopolitizem in toleranca

-to je čas sofistov

-spopad med V in Z

-vpliv Iliade in Odiseje (dejanja, ki ne smejo biti pozabljena)

-vpliv govornosti, ki prispeva k živahnosti

-veliko prostora nameni intervenciji bogov

Ozadja njegovega pisanja:

- poznanstvo z Atenskimi intelektualci (Sofokles)

- razprave o tiranstvu in demokraciji (tudi sam daje primere o tem, kaj je najboljša ustava)

- intervencija bogov

- motiv Orakljev (prerokovalcev); verjame v resničnost njihovih prerokb.

Tukidid(460-400): napisal monografijo o peloponeški vojni; imel občutek za natančno kronologijo in izreden talent; bil je prepričan, da zgodovinska analiza lahko služi napovedovanju prihodnosti v politiki; opisoval na podlagi lastnih izkušenj, natančnega izpraševanja prič in izmišljenih govorov(filozofi); trdil je, da zgodovina in morala sodita skupaj; obsedala ga je koristnost „pravilno zasnovane zgodovine” – ni mu bistvena pripoved sama na sebi temveč teži k temu, da razlaga; za cilj je imel jasnost in razločnost – jasno in sistematično oblikuje razlagalne modele; njegov slog se približuje dramatiki, vendar ne izraža teoloških doktrin, kot so vidne v grških

dramatikah;skušnjava→aroganca→razočaranje → katastrofa; v njegovem delu ni nadnaravnih sil, temveč je vse posledica človeških napak; religijo upošteva kot zgodovinski fenomen, ki ima posledice, ni pa sprejemal koncepta, ki od zunaj usmerja dogajanje, je nedogmatski agnostik;oraklje upošteva s sarkazmom oz. ironijo; usoda je zanj neizogiben rezultat spleta dogodkov, je tisti vidik neke situacije, ki presega človeka in njegove sposobnosti kontroliranja; je pesimist, čeprav dopušča obstoj sreče na svetu; da je usoda močnejša od sreče se vidi predvsem v vojni; politika njeno bistvo je težnja po moči, naravna sila, sila je princip politike; postavi načelo kritičnosti in razlaganja, najbolj se zanaša na očitvidstvo, pri kritiki ostane na ravni zdravega razuma; zgodovino pripelje na to stopnjo, na kateri je še danes.

Helanik (479-395)je tvorec grške kronografije, prvi tradicijo sistematizira po kronološkem redu, napiše zgodovino Aten, je predhodnik erudicije.

Ksenofon(430-355)Bil je iz aristokratske atenske družine, pustolovec. V knjigah se poleg z zgodovino ukvarja z upravljanjem, piše pa tudi spomine na Sokrata (bil je njegov učenec). Po Peloponeških vojnah je prihajalo do dinastičnih sporov. Prišlo je tudi do spora med grškim(?) vladarjem Akcersesom in njegovim mlajšim bratom Sakrapijem (podkralj Male Azije). Oba se za pomoč obrneta na najemniško vojsko (ta je bila po vojnah na voljo), da bi z njo rešila medsebojne spore. Sakrapij med drugimi najame tudi Ksenofona. Tudi Akcerses je zbral svojo vojsko in pri kraju Runaksa(?) l.441 pride do bitke. Po porazu se vojaki preko Izraela vračajo domov in pristanejo v Bizancu. To pot Ksenofon opisuje v delu Anabazis (pot v sredino). To je edini grški vir. Sestavlja ga 7 knjig in gre za neko vrsto dnevnika. To delo je živahna pripoved, ki služi opravičevanju njegovih ravnanj. To delo je pomembno tudi po literarni plati. V njem Ksenofon pokaže smisel za praktično življenje vojakov (opisuje tudi konflikte med vojaki na begu). Drugo njegovo delo Helenika (napisana v 7 knjigah, nadaljuje Tukidida, grška zgodovina od 411

do 362). Konča l. 362. Zalsti v prvem delu skuša nadaljevati Tukidida, vendar ga po globini analize ne dosega, pa tudi zanesljivost informacij ni taka, kot bi si jo želeli. Za kasnejša obdobja (po l. 400 ?) pa piše stvari, ki jih je sam doživel. Za razliko od Tukidida je pristranski. Pristra-nskost se kaže v tem, da določena dejstva zamolči. Je dober strokovnjak za vojaška vprašanja (bil je sposoben vojak). V svojem delu se ne sprašuje po vzrokih, temveč le pripoveduje svoje izkušnje. Delo je ogledalo časa v katerem je nastalo. Tudi za to delo je značilna živahna pripoved. Njegovo tretje zgodovinsko delo je biografija špartanskega kralja Adezilaja. Gre za nekakšno hvalnico, slavospev. Namen je bil prikazati le pozitivne lastnosti. Kiropedija je knjiga, ki govori o vzgoji perzijskega kralja Kira. Je namišljena monarhična ustava v skladu z njegovimi ideali (način perzijske monarhične ureditve, kamor vključi svoje principe).

*Tu postaja zgodovina zbirka zgledov, prične se uporabljati pragmatični način. V tem času je podoben interes pokazala tudi retorika. Stoji na dejstvu, da mora biti zgodovina koristna in objektivna. Križata se dva koncepta:

1) koncept govorništva - na govornike vpliva **Izokrat**; ta je s svojim načinom govorništva vplival na grško zgodovinopisje 4. in 5. stoletja.

2) vpliv Aristotelove poetike

1) govorništvo skuša zamenjati epsko pesništvo z zgodovino (zgledi naj bi prihajali iz zgodovine). Bolj kot vsebina naj bi bila pomembna oblika. Govornik mora prepričati poslušalce in zato pri tem uporablja besede s preračunanim učinkom. Logos se pogosto prične nadomeščati z mitosom. Preteklost postane nostalgičen vir s katerim se da vse dokazati.

2) Aristotelova poetika pa vpliva na od Tukidida drugačen način pisanja zgodovine. Zgodovina se ukvarja s posameznim, poezija pa se lahko dotakne bolj splošnega, je bolj filozofska. Za pisanje zgodovine postane pomembna dramatičnost, poetičnost, iskanje senzacionalnosti, okraševanje in izmišljevanje.

Začetke tega vidimo že pri **Kteziasu** iz Knida. Bil je Akcersesov zdravnik. Po sledi Herodota je napisal zgodovino Perzije (Perzijka) in Indije (Indijka) in v delih kazal veselje do pikantnih zgodb.

Prvi predstavnik retorične zgodovine je **Teopomp** iz Kiosa. Ima ambicijo, da bi nadaljeval Tukididovo delo. Napiše neko hvalnico Filipu II.

Karisten je napisal delo Grška zgodovina Helanika. Spremljal je pohod Aleksandra Velikega v Indijo in ga opisal. Zato je zgubil glavo.

Stvarnost postane v tem času univerzalna. Pojavi se potreba po neki širši, obči zgodovini. Začetnik tega pisanja je **Efor** (prva četrtina 4.st). Njegovo delo sega od dorske zgodovine Peloponeza do začetka vladanja Filipa II. Delo je razmeroma trezno, vendar je nagnjen k moraliziranju.

*Po Aleksandrovi smrti se zgodovinopisje razcveti. Retorično poetični slog pa še vedno ostaja. Že v času po Aleksandrovi smrti je nekaj različnih opredelitev.

Ptolomej Soter skuša podati stvarni prikaz tistega kar se je dogajalo.

Hieronimus iz Klavije piše od (?) do Pirove smrti in poskuša pisati dokumentirano.

Ruis iz Samosa pa skuša s čustveno patetičnostjo ugajati bralcu.

Retorični zgodovinar je tudi **Filakos**.

Timaos iz Sicilije (sredi 4.st) piše o zgodovini grškega zahoda od začetka grške kolonizacije do začetka punskih vojn. Polibij ga kritizira ker je pisal o stvareh o katerih

nima pojma. Po drugi strani pa ga je pohvalil zaradi dosledne kronologije (prvi uporablja kronologijo po olimpijadah) in zaradi uporabe pisnih dokumentov.

Polibij (*200/120 pr.n.št.). Uspe mu spraviti zgodovino pisje na raven Tukidida. Skušal je združiti Herodotovske principe (poznavanje terena in komperativni vidik) s principi Tukidida (strogost metode, analitičnost in ukvarjanje s sodobno zgodovino). Poskuša iskati vzroke za prevlado Rimljanov v Sredozemlju. Ukvarja se s 53 rimskimi leti (220-168) v katerih se Rim spremeni v edino velesilo na tem prostoru. Napisal je 40 knjig (poglavij). Prvi dve knjigi sta nekakšen uvod. Prvih trideset obsega leta od začetka punske vojne do konca Makedonije. V zadnjih desetih (166-148) pa je opisal tudi pogajanja do padca Korinta. Ohranjenih je pet in del šestega poglavja. Drži se kronologije po olimpijadah, razen v 6. in 12. (govori o kriterijih zgodovino pisja) poglavju. Narejene so po kronološkem redu (Italija, Španija, S Afrika, Grčija, Azija → snov skuša razložiti v tem vrstnem redu). Sprva je bil aktiven politik. Kot rimski talec se seznanil s člani vodilnih rimskih družin in pričel pisati delo „Obča zgodovina“. Sam je veliko potoval, te kraje pa je nato tudi opisal. Bil je navzoč tudi pri propadu Kartagine. Po njegovem mnenju naj bi bila zgodovina obča, sodobna, pragmatična in demonstrativna. Načela: Pisati bi jo morali politiki (zaradi življenjskih izkušenj in poznavanja vojaških zadev) – 12.knjiga. Informacije je potrebno dobiti s potovanji, saj zgodovinska avtopsijska kraja daje kompetentnost. Pravo zgodovino lahko pišemo le, če se posvetimo lastnemu času (zgodovina povezana z lastno izkušnjo), kot lastni čas pa misli tudi tista obdobja, ki jih sam ni doživel. Če zgodovina ni pragmatična in resnična, je nekoristna. Resničnost pa lahko zagotovimo le s neposrednim pristopom. Sam uporablja poleg ustnih tudi pisne vire (opis Hanibalovega potovanja na bronasti tablici). V 4.st. se prične razlikovati evdicijska faza (zbiranje gradiva, čiščenje informacij, ugotavljanje oseb, krajev dogodkov) in interpretacija (sinteza, analiza). Pravi zgodovinar mora obvladati obe strani. Polibij nastopa proti monografskemu načinu – prava je le obča zgodovina. Kljub pragmatičnosti zgodovine je potrebno dogodke tudi razložiti, dogajanje je potrebno komentirati, pokazati posledice in potegniti iz tega neke sklepe ter pokazati načela, po katerih se dogajanja odvijajo. Koristi zgodovine za Grke: lažje prenašanje usode; užitek; dokumentacijska vrednost. Zanj je zgodovina sistem abstraktnih konceptov, s katerimi išče logične povezave v realnosti (njegovih trije koncepti so čas, prostor, vzrok). Loči več stopnjenj: povod (najmanj važna), prvotni vzrok in pretveza (najbolj važni). Usoda o njej veliko govori, vendar pa s svojim analitičnim načinom skuša razkriti psevdo-manifestacijo usode. Glede govorov meni, da morajo ti biti zapisani natančno tako, kot so govorjeni originalni govori. Vzroke pojasnjuje s teorijo politične ureditve. Govori o treh oblikah vladavine: monarhija, aristokracija in politeja. Te oblike niso popolnoma čiste, najboljša pa naj bi bila mešana ureditev. Vsaka oblika že v sebi nosi propad). V družbi mora prevladovati srednji sloj. Ta model viška in razvoja je biološki model, ki se prvič pojavi jasno pri Tukididu.

Rim

Vpliv grške historiografije; Grki ki pišejo v rimskem imperiju: **Diodor** Sicilski (poskus orisa celotne antične zgodovine do 1.st.pr.n.št.), **Dionizij**, **Plutarh**, **Kasisa**. Sprva rimski pisci prevzamejo „helenistični model“. V zgodovini iščejo svoje korenine in z njo opravičujejo svoja dejanja. Rimski zgodovinarji so ugotavljali, da brez sistema preverjanja historičnih dejstev ni mogoče zapisati resnice. Delimo rimsko historiografijo na dva dela:-

zgodovinopisje republike, -zgodovinopisje cesarstva. Leta 167 (Polibij pride v Rim) je rimska kultura šele na začetku. Notranji vzroki za nastanek rimske histo.so: kult prednikov (predstavlja vir kreposti, vrline oz.ogledalo slabosti), rimski koledar (imenujejo se fasti; vodijo ga svečeniki, ki vanj vpisujejo pomembne dogodke in nosilce javnih funkcij – table se običajno shranijo (anales)). Poleg koledarjev pa so vzor rimskemu zgodpisju. tudi sezname vrhovnega svečeniškega kolegija. Zgodovinsko gradivo se je urejalo kronološko, razvije se „analistika”, ki je Grki ne poznajo. Delimo jo na starejšo(do konca 2.st.pr. n.št., zelo izrazit je pragmatičen motiv-seznanjanje politikov z dejstvi iz preteklosti) in mlajšo (do 1.st.n.št., ima bolj literaren motiv).Mejnik med obema načinoma predstavlja **Livij**.V 4.st.dobi obliko krajših izpiskov in v tej obliki se prenese v srednji vek.Sprva so zaradi nerazvitosti latinske proze analisti pisali grško. Vračajo se k starim epskim pesmim, nastajajo pa tudi nove. Pomembna avtorja pesmi, ki podajajo najstarejšo rimsko zgodovino sta **Neivius** (skuša napisati nekakšno rimsko Ilijado) in **Enius** (njegova pesnitev Anali vsebuje vso rimsko zgodovino z dogodki, ki jim je sam priča; homerjev občudovalec). Starejša analistika poudarja zgodnjo zgodovino(miti, bajke), zgodovino, ki so ji sami priča (obdobje v katerem sami živijo in imajo zanj dovolj virov), povečevanje slave lastnih rodbin, kritičnost je šele v povojih, razvije se sklepanje. Starejša analistika(123 pr.n.št.-17 n.št.), mlajša analistika(17 do konca 2.st.).

Quintus Fabius **Pikto** (sredi 3.st.pr.n.št.), pisal je grško. Ohranjene so latinske verzije njegovih analov. Bil je vojak. Obravnava zgodovino najstarejših časov do današnjih dni, kot vir ga kasneje uporabljajo drugi zgodovinarji, med njimi tudi Polibij. Tipično pri njem je pretiravanje in napačno sklepanje.

Marco Porcius **Kato** (234-149) dvigne analistikko na višjo raven. Bil je senator, najvidnejši rimljan in oče umetne latinske proze. Napisal je dve zgodovinski deli: priročnik za vzgojjo in učenje (namenjeno za njegovega sina) in Origenes (=izviri, pisal ga je 25 let, sedem knjig, spominja na zgod. grških mest, verjetno pa so prisotni tudi etruščanski vplivi; naslov izviri je primeren za prve tri knjige, zadnje ¾ knjige pa se ukvarja s hunskimi(punskimi?) vojnami). Uporabljal je grške, rimske, etruščanske in oskove? vire. Ne zanima ga posameznik temveč rimsko ljudstvo kot celota – ljudstvo je nosilec nekih vrednot, ki jih hoče izpostaviti.

*V 2.st. je analistični stil v zatonu, prevladuje Polibijev vpliv. Nastajati prično konstruirane monografije, avtobiografije, komentarji,...

Lucius Caelius **Antipater** (140-91) napisal je 7 knjig, za vir je uporabljal Polibija. V njegovem delu so številni retorični vložki.

Sempronius **Aselio** (+160) v delu Historiae graja letopisce ker samo naštevajo dogodke in jih ne razlagajo.

Gaj Salustius **Christ** (86-35) po izvoru je Plebejec, boril se je na strani cesarja, l. 50 je bil izgnan iz senata. Napisal je delo o Katlinovi zaroti, delo o Jogurtovi vojni in delo Historia (ohranjen je le fragment te zgodovinske pripovedi v luči demokrata).

*Zgodovina je del govorništva, sproži nek odziv, daje primere. **Cicero** (106-43) razlikuje v retoriki fundiment in nadgradnjo. Govori o monumentu (kraj, osebe) in ornamentu (rezultat obdelave zgodovinskega dela). Vsebina zgod. pripovedi mora temeljiti na vzroku, sosledju dejavnosti in na vzroku, ki je pripeljal do uresničitve cilja. Izraziti mora mnenja o namerah zgodovinskih akterjev. Imamo naratio in inventio). Po njegovem

mnenju naj bi bil zgodovinar izobražen mož. V tem času zgodovina postaja zatočišče za aristokracijo, ki se tja zateka po temeljne vrednote.

Tit **Livij** (60-17 n.št.) ni bil politik. Opisal je celotno rimsko zgodovino (od ustanovitve mesta, 762 let zgodovine države) v 142 knjigah. Danes je ohranjenih 35. Pri obravnavanju najstarejše zgodovine se pojavi problem zanesljivosti virov. Livij je uporabljal v glavnem vire iz druge roke. Zbral je veliko podatkov o delovanju rimskih institucij. Za vir je uporabljal Polibija, vendar ga ni omenjal. Piše po okusu te dobe – ni kritičen. Zanimajo ga osebnosti in njihova psihologija. Želel je povedati verjetno zgodbo o veličini in propadanju imperija. Pogosto je anekdotičen – zanimajo ga pripetije. Religiji pripisuje določen pomen. Njegov slog je patetičen, ima velik smisel za dramatičnost. Pomembni v njegovih delih so psihološki opisi oseb v zvezi s govori (je ok. 400 fiktivnih govorov). Menil je, da je iz zgodovine mogoče črpati nasvete za lastno dobrobit in dobrobit države. **Lukijan** ni bil zgodovinar, napisal pa je spis Kako je treba pisati zgodovino, ki je prvi programski spis o pisanju zgodovine. Pritožuje se nad nedozetnost tedanjih zgodovinarjev za nasvete. Napaka, ki naj bi jih delali drugi: hvaljenje vladarjev in politikov. Zgodovina mora biti koristna, to pa je mogoče le če izhaja iz resnice. Pripomogel je pri vzponu zgodovinarstva v pragmatični smeri. Je predstavnik druge sofistike – renesanse grškega slovstva.

Salustij (100-44 pr. n. št.): politična monografija o Katlinovi zaroti in vojni z Jugurtom.

Cesarstvo: Dela so pisana v latinščini in grščini, v glavnem so neizvirna (kompilacije).

Tacit (55-120 n.št.) je bil zgodovinar, politik in guverner Norika. Napisal je več del med katerimi so najbolj znana: Historije, Anales (napisal 117, obravnava čas od 14 do 64 leta) in Germania (opis germanskih plemen).

Jožef **Flavij** je bil židovski zgodovinar, njegovo delo Židovske starine.

Plutarh grški zgodovinar in visok uradnik. Meni, da je preteklost ogledalo, s čimer lahko bralec primerja sebe z njim. Napisal je življenjepis nekaj Rimljanov – Grkov. Kasneje je vplival na humanistično zgodovinopisje.

Gaj **Svetonij** (75-140) obravnava čas od Cesarja do Domicijana. Napisal je delo De vita Caesarum.

Cezar zapiski o galski državljanski vojni

Srednji vek

Obsega čas od 400 do 1500. Za zgodovino tega časa je značilna diskontinuiteta, ki se kaže v različnem jeziku. Srednjeveška historiografija je nekakšno logično nadaljevanje antične. Naslanja se na oblike in načela, ki jih je razvila antika. Temeljna razlika pa je pojav krščanstva in njegov obstoj. Razlika pa je tudi, da srednjeveška zgodovina periodizira zgodovino (deli jo na štiri kraljestva, deli jo na šest obdobj – šest dni božjega ustvarjanja). Krščanstvo odgovarja na vprašanje smisla zgodovine – vse ima svoj začetek v stvarjenju, preko stare in nove zaveze ter sodobnosti je vse usmerjeno k Poslednji sodbi. Vidijo le kontinuiteto, ni kritičnega duha, sistematičnega zbiranja del, odsoten je občutek za spremembe saj slepo verjamejo tradiciji. Naloga zgodovine je obveščanje o preteklih dogodkih, prikaz moralne in politične plati življenja prednikov in božjih intervencij v zgodovini. Glavna dela nastajajo v latinščini izpod peres duhovnikov. Ljudski epi imajo neko zgodovinsko jedro. Dela tega časa so v glavnem kompilacije, ki iz dogajanja skušajo dobiti podatke. Pisci so si pri kronologiji pomagali s cerkvenim koledarjem. Pod vplivom krščanstva, zgodovino argumentira z Biblijo.

- Dve periodizaciji: - na 6 obdobj (stvarjenje, obdobje čl. življenja, v sedmem obdobju naj bi se vrnil Kristus)

- na 4 obdobja (4 kraljestva: babilonsko, medijsko-perzijsko,

grško-makedonsko, rimsko)

Srednjeveško zgodovino delimo na tri obdobja:

*1.obdobje Postopna osvetlitev preteklosti s strani krščanskih ideologov. Pride do sinteze antične tradicije in novih krščanskih konceptov.

Izidor Sevilski (560-636) je napisal delo Etimologija. Zgodovino klasificira v okvir gramatike. Razlikuje legendo (mit, fikcija) in zgodovino (zanesljiva vednost). Zanj je zgodovina pripoved o videnemu in znanemu, resnici. Ne upošteva pa možne pristranskosti prič. Zlasti ni kritičen do verskih in cerkvenih avtoritet.

*2.obdobje Začne se z Bedom Častitljivim(?) (2.pol.7 oz.1/3 8.st.). Historiografija je nastajala v senci katedral in zavetju samostanov.

*3.obdobje Obdobje poznega srednjega veka. Zgodovina je pomembna ima praktični in politični interes(?).

*Zgodovinopisje želi doseči najvišjo stopnjo resnice, vendar pa se merila za izbor dogodkov (kateri so vredni da si jih zapomnimo in o njih pripovedujemo) menjajo. Historiare=slikovito pripovedovanje, včasih pa je pomenilo predstavo z versko vsebino, v 13. st. pa pomeni literarni žanr, ki ima namen zabavati bralca.

Zgodovinopisci so predvsem iz cerkvenih krogov, so pisci življenjepisov vladarjev in življenjepisov svetnikov. Odnos srednjeveških piscev do virov je bil nekritičen, saj so bili prepričani, da njihovo analizo vzrokov za zgodovinsko dogajanje vodi božja roka. Vpliv človeka na zgodovino je bil glede na to ujet v tok božje volje, srednjeveškemu zgodovinarju pa ni preostalo drugega, kot da je odkrival in razlagal cilje in potek božanskega načrta. Smisel zgodovine so iskali izven nje same. Začetek tekstne kritike se je pričel pri opisovanju boja med papeštvom in cesarjem.

Cerkveni anali → v njih so le gola dejstva, tisto kar se je v resnici zgodilo.

Evzebij iz Cezareje (260-339), dvorni teolog Konstantina Velikega je prvi tematiziral vlogo cerkve-ta naj bi poleg države skrbel za vodenje podanikov. Imenovali so ga oče cerkvene zgodovine. Je začetnik svetovne kronike. Etape iz poganske zgodovine primerja z biblijskimi in jim jih podreja.

Avguštin (354-430): Zgodovino deli na 6 obdobj v katerih poteka boj med božjo državo-„De civitate dei”. Od boga sta dani tako cerkvena kot posvetna oblast. Je začetnik predistin= acijske teorije. Propad držav je le del božjega načrta in nima bistvenega pomena. Napisal je delo Zgodovina božje države.

Pavel **Orozij** v 5.st. s krščanskega vidika obdela rimsko zgodovino, svet deli na 6 obdobj in 4 kraljestva. Rimski imperij naj bi bil začetnik krščanstva, njegov propad pa pomeni prihod Antikrista. Njegovo delo: Pridige proti poganom.

Izidor **Seviljski** (+636) meni, da je rimsko cesarstvo zamenjala Cerkev. Svojo kroniko do 627 periodizira na 6 obdobj. V Etymologiae zgodovino označi za del gramatike. Zgodovinar naj piše le o dogodkih, ki jim je priča. Razlikuje med zgodovinsko resnico in miti.

Beda (673-735) v delu Historia ecclesiastica gentis Anglorum podaja podatke o angleški zgodovini. Uporablja dokumente in lastne zapiske. Najpomembnejši je del o zgodovini 6.in7.st., ki je razmeroma zanesljiv.

Otto iz Freisinga (1115-1158) napiše *Historia de duabus civitatibus* kjer dokazuje, da je nemško cesarstvo naslednik rimskega, ki je imelo pozitiven značaj. Vpelje idejo prenosa imperiuma.

Barbarske kronike (večkrat dokazujejo trojansko poreklo naroda) so številne: Jordanes (554 Goti), Gregor iz Toursa (538-594 Franki), Pavel Diakon (720-797 Langobardi), Nestor (1100 Kijev), Kozma iz Prage (1060-1125 Čehi).

Začetek tekstne kritike se je pričel pri opisovanju boja med papeštvom in cesarjem.

Posvetni zapisovatelji zgodovine: Prokopij, Konstantin Porfirogenet, Ivan Kantakuzan. BIZANTINCI se direktno navdihujejo pri grškem zgodpisju. Zanj je značilen realističen in kritičen pristop. Povežejo grško antiko in krščansko tradicijo.

Prokopij (490-565) je bil tajnik Belizarja. Opisal je Justinjanovo vladavino in vojne pohode iz prve roke. Vplival je na pisce od 11. do 14. st.

Konstantin VII. (945-954) je pisal o dedu Vasiliju I. Glavno delo je DAI.

Ana **Kommen** je pisala o svojem očetu Alekseju I. /1069-1118

Nikifor **Gregora** je napisal Rimsko zgodovino za čas med 1204 in 1359. Ukvarjal se je tudi z gospodarskimi in pravnimi problemi.

Ibin Chaldun (1332-1406) je bil glavni zgodovinar **arabskega** sveta. Družbene vede ga imajo za svojega predhodnika. Napisal je zgodovino Arabcev, Berberov in Perzijcev. Njegov namen ni zgodovina vladarjev in vojn, ampak zgodovina posameznih družb. Poskušal je najti gibalno zgodovino in družbenih sprememb. Zanj je najpomembnejši odnos med stalno naseljenimi poljedelci na irigacijskem področju in nomadskimi živinorejci na suhi zemlji. Gonilna sila zgodovine je v fizičnem okolju človeka. Proučuje vsa področja družbenega dogajanja.

ANALI: v samostanih pišejo opazke o dogodkih v velikonočnih tablicah. Kasneje se razširijo in postanejo podobni kroniki. Anale večkrat pišejo po naročilu vladarjev.

VITAE: gre za na legendah temelječe zapise o svetnikih. Prav kritika le teh je prispevala k razvoju kritičnega pristopa. Po drugi strani so tukaj dokaj pristranski po naročilu napisani življenjepisi vladarjev (Einhard po vzoru Svetonija piše o Karlu Velikem, Jean de Joinville o sv. Luku).

GESRAE: gre za opis del posameznikov na določenih položajih (opate, škofje, kraljeva družina). Po 11. st. se piše tudi o pomembnih osebnostih določenih gradov, pokrajin. *Gesta Francorum* je delo anonimnega avtorja. G. de Villehardouin o zavzetju Carigrada 1204 napiše prvo francosko prpzno delo.

Memoari in avtobiografije se pojavljajo proti koncu srednjega veka.

Zgodnji novi vek

Historiografija humanizma in renesanse. V tem času pride do katoliške reforme, ki svoj vpliv pusti tudi na zgodpisju. Spremeni se način mišljenja, ponovno odkrijejo antiko. Začne se uveljavljati nacionalno mišljenje. Razvoj tiska poveča pismenost. Humanisti skušajo razumeti dogodke iz njih samih. Za humaniste je človek ustvarjalec zgodovine. To prehodno obdobje je pridobilo to oznako zaradi počasnega prehajanja od preprostega ponavljanja antičnih vzorcev k temeljni opredelitvi študija človeške zgodovine (to je po zgledu škotskega in angleškega zgodovinopisja 17. st. oblikoval Voltaire). Poveča se zanimanje za posamezne osebe in manjše skupnosti (npr. mesta). Zgodovina je del literature; k *Studia humanitatis* sodijo filozofija, govorništvo, grama = tika, literatura. Cilj zgodovine je dajanje primerov. Preteklost daje gradivo za oblikovanje

konceptov, po drugi strani pa ima zgodov. funkcijo, recept za zgodov. izkušnjo (?) (zagovarja že Polibij). Človek skuša zgodovino dojeti v smiselni enotnosti iz sebe spozna kot gibalo zgodovine. Zgodovinarji se omejujejo na zbiranje gradiva. Antika ima dve nalogi: je vzpodbuda za nove ideje, hkrati pa paralizira mišljenje. Retorika pa daje zgodovini orientacijo in (?). Zgodovinar mora pisati jasno, razvidno in notranje zaokro = ženo. Zgodovinski vir ima dve funkciji: pouči in daje estetski videz. Pri humanističnih konceptih naj resničnost prevlada nad zabavo. Pojavi se potreba po originalnih tekstih iz antike, ali po tekstih, ki so najbližje originalom. Naloga (?) je zbiranje tekstov, njihov pregled in ureditev ter izdajanje v knjižni obliki s komentarji. Komentirati je bilo potrebno vse pojme v tekstu, ki so se skozi srednji vek pozabili. Nove discipline: epigrafika (?) (sistematično zbiranje tekstov), numizmatika, antikvarij (?) (tu se čisti in zbira vir). Prihaja do prvih izdaj virov, ki so doživljale mnogo ponatisov, v katerih ni prihajalo do večjih sprememb.

Humanisti prvič stopijo na pot kritike vira. Ponovno se zanimajo za antične tekste. Upade ukvarjanje z zgodovino cerkve, pišejo o politiki in državi. Zgodovino pišejo laiki. V njej vidijo človeško dejavnost, ki jo razumsko obravnavajo. Objavijo prve zbirke virov. Z razumom poskušajo ugotoviti njihovo avtentičnost. Postavijo temelje erudiciji (čim bolj zanesljivo in izčrpno potrjevanje dejstev). Njena naloga je zbiranje in kritično preverjanje tekstov. Pri tem pomaga tudi filozofija. Večini humanistov je zgodovina skladišče za književne ideje, politične nauke in moraliziranje. Zanimajo se za velike politične osebnosti, ne pa za širše množice.

Italijanski humanisti se ukvarjajo s antično historiografijo, Francozi pa že s srednjeveško. Zgodovinar mora ugotoviti vzroke (spletke, politične strasti, ambisije politikov), nemene. Tematika je politična historiografija, ki zgodovino (?) sodi po tem, kakšen poduk ima za sodobnike.

Nicolo **Macciauelli** (1469-1527) Meni, da je treba interes države uveljaviti nad interesom posameznika. Poskuša zbuditi italijanski patriotizem. Skuša ugotoviti kakšne lasnosti in vednosti naj ima sposoben vladar – v delu Vladar opisuje mogočno osebnost, ki bi zmogla ustvariti enotno državo. Njegovo drugo delo je Zgodovina Firenc (v njej priseže, da so vladarji poleg političnih bojev edino gibalo, gonilna sila).

Francesco **Guicciardini** (1438-1540) je napisal Zgodovino Italije (opisuje politično problematiko celotne Italije in meddržavne odnose). Pojave analizira, a površno. Vzroki dogodkov so spletke in obračuni. Zavrže retoriko in antični princip nepovezanega kronološkega opisovanja.

Jean **Bodin** (1530-1596) Je napisal delo Metoda za boljše razumevanje zgodovine. Vpelje dve novosti: zgodovina poteka po zakonitostih, ter idejo napredka. Prvi zgodovinsko metodologijo obravnava samostojno. Cilj, smisel zgodovine je pragmatičen, političen, moralen in estetski. Gibalo zgodovine so zunanji fizični pogoji (geografski, klima), ki odredjajo psihične lasnosti narodov, kar opredeljuje njihovo usodo. Zavrže antično in srednjeveško predstavo. Spremembe naj bi bile progresivne. Lastnemu času je dal prednost pred antiko. V spisu o metodi za lažje razumevanje zgodovine je predlagal primerjanje več avtorjev, s čimer naj bi bralci izoblikovali svoje mnenje. Napravil je prve korake za izoblikovanje zgodovine kot samostojne vede.

Lorenzo **Valla** (1407-1457) je bil filolog. Pokazal je, da je Konstantinova darovnica ponaredek iz 8. st. Tako je prelomil humanistični tabu slepe vere v antične tekste. Filološka kritika je osnova za nastanek kritičnega odnosa do teksta iz preteklosti. Leonardo **Bruni** (1369-1444) je napisal Zgodovino Firenc s stališča meščanstva. Zavrže legende, a nekritično sprejema oblike in stil antičnega pisanja. Dogodke prikazuje kot tragedijo s Črno-belimi junaki. Gibalo so spletke, ambicije, strasti. Flavij **Bionda** (1388-1463) je bil arheolog, topograf in prvi Erudit. Topografske podatke je objavljial po abecedi, zgodovinske pa kronološko. Prvi je upošteval kritiko vira. Zavrgel je vse legendarno, najbolj je upošteval podatke iz neposredne preteklosti.

*Naloga historične kritike je ugotoviti vsebino teksta, ali je resnična ali ne.

Historiografija je rezultat humanizma in reformacije. V 16. st. začnejo v Franciji izdajati vire dolgega obdobja (znani Korpus bizantini historie). Izšla pa sta tudi Slovar srednjeveške latinščine in grščine (avtor je Du Cange), Jean Bolland pa je pričel izdajati Dela svetnikov. Za obema deloma so stali Jezuiti.

Sam **Camden**: napisal Svetovno zgodovino, mešanico srednjeveških in sodobnih predstavitvenih načinov. Skušal je odgovoriti na vprašanje zakaj je treba preučevati zgodovino. Pisal tudi o življenju kraljice Elizabete I. (pomagal si je s množico virov).

Nikolaj **Fresnoy**: delo Metoda za preučevanje zgodovine, imel je svojo tehniko za ugotavljanje zgodovinskih resnic, pri čimer poudarja tudi take kriterije kot so avtopsija avtorja, predložitev pristnih listin, soglasje zanesljivih prič, nepristranost in jasno pripovedovanje. Opozarjal je na razliko med izvornikom in prepisom, vplive stanu, značaja...

Giovanni Battista **Vico**: (1668-1744), delo Osnove nove znanosti o skupni naravi ljudstev, velja za začetek splošne teorije o družbi. Bogu je prepuščal le še vlogo stvarnika zakonov, po katerih stvarni svet nato živi sam. Želel je ugotoviti tudi druge naravne zakone. Prepričan je bil, da so principi človeške družbe zaneslivejši od principov, ki določajo naravni svet. Človeško družbo je človek ustvaril sam.

Reformacija in protireformacija

Zgodovina cerkve se razvije kot samostojna veda, čeprav so jo italijanski humanisti ignorirali. Razprave med protestanti, ki skušajo prikazati pokvarjenost katoliške Cerkve in zablode s prvotnim krščanstvom in katoliki, ki dokazujejo heretičnost protestantizma, se iz teologije preselijo tudi na področje zgodovine. Tem ciljem je podrejena tudi historiografija, ki nekritično sprejema vse, kar je v prid verskim argumentom.

Matija **Vlaič** (1520-1575) v delu Magdeburške centurije obravnava zgodovino cerkve po stoletjih. Gre za kritičen pogled s stališča protestantizma. Ne gre le za zgodovino institucij, ampak tudi za ostala področja družbenega življenja. Namen dela je predvsem propaganda. Zgodovino vidi kot boj med Pravo in Lažno Cerkvijo.

Caesar **Baronius** (1538-1607) je bil kardinal. Pripravil je katoliški odgovor na Vlašiča. V cerkvenih analih deloma sledi humanističnim načelom, a je slabši od Vlašiča.

Jacques Benigne **Bossuet** (1627-1704) napiše razpravo o univerzalni zgodovini, kjer poda teološko razpravo o resničnosti katoliške vere. V zadnjem delu spregovori o vzrokih vzponov in padcev imperijev. Zgodovino obravnava tako Previdnost, kot tudi človeški dejavniki.

Gottfried Arnold(1666-1714)je pietist.Napiše Nepristransko zgodovino cerkve in heretikov.Sodi, da se je krščanstvo kot religija vladajočih slojev izrodilo.Prava cerkev so zanj preganjani heretiki.Njegovo delo je napisano s stališča meščanstva.

Jean **Bolland** izda zbirko virov Acta Sanctorum –biografijo svetnikov, kjer upošteva kritično načelo in zavrača legende in svetniški kult.

Jean **Mabillon** je vodja benediktinskih menihov, ki izdajajo posebno izdajo Acta Sanctorum.Utrdi kritična pravila pri preučevanju listin.Postavi temelje diplomatike.

Daniel **Papenbröch** v uvodu v zbirko praktično zavrača legende.Upošteva splošna načela za presojo kritičnosti virov.

Razsvetljenstvo

Ponovno se pojavi posvetno zgodovinopisje. Na razsvetljenstvo vpliva racionalistična filozofija. Bog je ustvaril zakone, človeku pa je dal razum, da lahko te zakone spoznava. Vplivi:→Descartes (Razprava o metodi) pravi, da zgodovina ni prava znanost, nima velikega vpliva.→ideja ustavnega prava (človeška narava se pridobi po razumski poti in določa človekove lasnosti). Razum je zanesljivo orodje zanesljivega spoznanja, to povzroči kritičnost do vseh pravil tradicij, ki so bile vsajene v kulturo ljudi. O kritičem delu tako govorimo na pragu 18.st. pred tem pa so se samo znebili prostakih zgodbic in jih priredili okusu svojega časa. Loteva se realnosti in je eksperimentalen. Nanj vpliva dominacija Evrope v svetu. Ljudje veliko potujejo in posledica tega so potopisi. Ti so že v 17./18.st. zelo popularno čtivo. Začne se diskusija o morali, svobodi in religiji kar vpliva na razmišljanje in vprašanja o zgodovini.Prične se širjenje zgodovinske snovi hkrati pa se pojavljajo dvomi v trditve starejših zgodovinarjev. V času pred razsvetljenstvom se je zgodovina reducirala na enkratno, vendar pa se postopoma metodološko osvaja in se šele v začetku 18. st. uveljavi. Tako zgodovina dobi možnost, da pojasnjuje širše procese, dogodke in šele taka lahko zgodovina je lahko resnična in ima za to tudi pričo – zgodovinske vire. Zgodovina skuša poiskati skrite motive in notranji red nekega dogajanja. Zajeti mora celo preteklost, vidna mora biti z enim pogledom in iz enega vira potegniti vse dogodke.

Bossouet Škof je napisal delo Razprava o obči zgodovini

* V osnovi imamo božjo previdnost, na delu pa so tudi sekundarni vzroki (predhodni vzroki in značaj narodov). Razsvetljenci cilj in smisel zgodovinopisja ne formirajo v teološke kategorije, temveč jih mislijo s filozofskimi kategorijami. Naloga zgodovino( )je iskanje take teorije, kjer bo spregovoril o zakonih gibanja družbe in o stalnih načelih človekove narave (za to pa potrebuje zgodovinska dejstva). Glavna tema ni več politika ampak civilizacija (kultura, umetnost). Zgodovina ni več poduk vladarjem, temveč se obrača na intelektualce. Gibalo zgodovine sta duh časa in duh naroda., ki sta v historiografiji zelo izrazita v 19.st. Zgod. je izključna forma za moralno ocenjevanje nekega dogodka. Raznolikost zgodovinskih dejstev je treba preiskati, saj zgodovinska dejstva brez teoretične podlage niso nič vredna. Vodilna, bistvena ideja je odkrivanje lasnosti neke civilizacije ali neke znane osebnosti, itd.

Pierre **Bayle** je avtor Historičnega kritičnega slovarja. Naredil je veliko popravkov, zavrli je celo vrsto mnenj, avtoritet in izročil.

Rene **Descartes**(1596-1650)v svoji racionalni filozofiji vse na podlagi razuma nastale zreducira na matematiko, razen zgodovine, ki po njegovem ni znanost, ampak le sosledje naključij.

Wilhelm **Leibnitz** (1646-1716) vpelje misel o (zgodovinski)kontinuiteti, kontinuiteti zgodovinskega toka. Stvari najbolj spoznamo po njihovem izvoru, ta pa je v preteklosti. **Eruditska historiografija* zavrača magijo in pisce, ki so se jim čudeži zdeli enako verjetni kot naravni pojavi. Vse nemogoče stvari zavračajo. *Razsvetljenska historiografija* se ne ukvarja s čiščenjem tekstov in potrjevanjem dejstev, ampak preteklost prikazuje kot argument za politične cilje meščanstva v boju s fevdalizmom. *Socialna fizika* primerja svet s strojem ali živaljo, katerih deli imajo vsi svoje posebne funkcije. Družba naj bi bila vsota oseb s specifičnimi težnjami in lasnostmi, na podlagi katerih je mogoče ugotoviti zakone socialne mehanike. Teorija o *naravnem pravu*, ki ga izvajajo iz človekovega naravnega bistva. Izhajalo naj bi iz naravnih zakonov. Narava določa človekove osnovne pravice (svoboda, enakost). Kre je družba vsota posameznikov, so to tudi družbeni zakoni. V Angliji je historiografija teoretskega in filozofskega značaja. V Franciji sodeluje v boju proti absolutizmu, fevdalni instituciji cerkve, praznoverju in nevednosti. V Nemčiji in Rusiji je razsvetljenstvo domena vladarjev.

Razsvetljenska filozofija ima izrazito pozitiven odnos do latnega časa. Preteklost je le zabloda. Za nekatere je zgodovina rezultat velikih osebnosti, njihovih napak in odlik, za druge pa le sklop naključij. Gonilna sila napredka more biti le meščanstvo kot razsvetljeni družbeni sloj. Erudicijsko zbiranje podatkov presežejo s koncepcijo duha narodov in institucij, ki izhajajo iz klime, religije, oblike vladavine. S tem relativizirajo lastno načelo o nespremenljivosti človeške narave in morale. Prava zgodovina je zgodovina celega sveta. Tematsko zaobjame tudiknjževnost, znanost, kulturo in gospodarstvo.

Montesquieu je zgodovinar, pravnik nemškega porekla. Ima zgodovinski in filozofski interes. Njegovo stališče je, da so za dejstvi neki zakoni, ki urejajo državo. Pravi, da ni usoda tista ki obvladuje svet. Skušal je najti splošno zakonitost zgodov. a razvoja. Napisal je Razmišljanje o vzrokih za veličino Rimljanov. Izhajajoč iz tega dela državna ureditev ni odvisna le od lastnega zgodovinskega razvoja, temveč predvsem od tega, kje na planetu je država. V delu Duh zakonov je njegov interes poiskati bistvo zakonov še bolj jasno nakazan. Meni, da je z razumom moč izluščiti bistvo zakonov. Skuša izločiti slučajnost, metafiziko hkrati pa želi najti enotno razlago za različna dejstva. Slučajnosti, akcidentalne vzroke skuša nadomestiti s splošnimi, s klimo. Ta vpliva na temperament ljudi, ti pa oblikujejo splošni duh naroda. Iz tega duha pa izhajajo zakoni. Te je treba po njegovem mnenju dojemati kot odnose, ki po naravi nastopajo skupaj z nujnostmi. V zgodovini je videl pravzroke, ki so imeli podoben status kot zakoni in so zaradi tega vedno znova poskrbeli za to, da se nesporna zgodovinska naključja odvijajo v pravo smer. Bolj ko je država centralizirana, manjši je vpliv klime, manj slučajnih vzrokov. Je avtor ideje o delitvi oblasti (zakonodajna, sodna, izvršilne). V zgodovini išče konstante, ki kažejo na razvoj človeške družbe. V O duhu zakona je iskal izvor političnih institucij in oblasti. Zgodovina je človeško delo. Obče zakonitosti so neodvisne od Božje volje, pač pa od klime in okolja.

Voltaire (1694-1778) je dal temelj sodobni zgodovini – Oče moderne zgodovine. Prvi je problematiko zakonitosti zgodovinskega razvoja vnesel v historiografsko razpravo in s tem oblikoval osnovni obris zgodovine kot samostojne kritične discipline. Nasprotoval je nekritičnemu prevzemanju antičnih avtorjev, tematizaciji politične, diplomatske in vojaške zgodovine. Zagovarjal je razprave, ki so poleg političnega razvoja skušale prikazati zakonodajo, običaje, trgovino, finance... Zavzemal se je za od cerkve ločeno zgodovino. Zgodovinopisje na bi odigralo ključno vlogo v osvobajanju človeka in

oblikovanju racionalne in človeke družbene skupnosti. Pod vprašaj je postavil evropocentrični koncept zgodovinopisja. Napisal je Esej o običaju in duhu narodov ter Stoletje Ludvika XIV. Pri slednjem opusti kronološko opisovanje ter senzacije in spletke ter politiko in skuša izločiti tipično. Omembe vredna obdobja so antika, renesansa in njegov čas. Uvedel je pojem filozofska zgodovina. Stoletje Ludvika XIV. je prvo celovito delo o življenju v neki državi. Esej o običaju in duhu narodov pa je prvi poskus svetovne zgodovine. V tem času zgodovina ni evropo-centrična. Prikazuje svetovne narode in opušča vlogo Previdnosti. Voltaire je prepričan, da je človekova narava vedno ista, razlikuje pa se le zaradi klime, državne ureditve, religije. Gonilna sila je duh časa, duh naroda ali volja vladarja. Ne upošteva evolucije. Ni videl svetlih trenutkov v srednjeveškem zgodovinopisju temveč ga je le kritiziral. Pri njemu pa se pojavi prepad med interpretacijo in konkretnimi podatki. Opušča kronološki zapis dogodkov. Historiografija naj bi se razširila na vsa področja človeškega delovanja. Zavrača erudicijo. Voltaire je bil pristaš absolutizma. Njegova kritika je slaba.

*na **Škotskem** skušajo zgodovino povezati z uspehi naporov. Tu se je uveljavil širši pogled na človeško zgodovino. Pri tem gre za moralne in socialne filozofe, ki se ukvarjajo z vprašanjem družbe, sprašujejo se o naravi ljudi (ko to ugotovimo najdemo smisel življenja). Skušajo ugotoviti katera načela se skrivajo za zgodov. V preteklosti najdejo človeško željo za izboljšanje gospodarskih in družbenih odnosov. Zanje je zgodovina napredek. Napredek ni zavestno ravnanje zakonodajalca, ampak je slučajen oz. posledica socialnih konfliktov. Upoštevacjo pomen materialne pogojenosti družbenih sprememb. Prvi škotski zgodovinarji:

Hume David (1711-1776) napisal Zgodovino Anglije (do 1.688), zanimal se je za družbeno spravo, kako je prišlo do angleške ustave, do sistema, ki je veljal za vse. Obsojal je nesistematično zbiranje podatkov. Politično oblast je sodil po tem, kako ta vpliva na civilizacijske procese. Zanj je najprijemljivejša tema konflikt (vprašanje kje so tisti konflikti, ki so privedli do sistema parlamentarne monarhije). Spodbijal je tezo, da odnosi v človeški družbi temeljijo na družbeni pogodbi. Uporablja le podatke, ki koristijo dokazovanju njegove filozofije. Človeška narava naj bi bila vedno ista. Srednji vek je čas barbarstva. Gonilna sila je razvoj idej, znanja in morale.

Viljem **Robertson** (721-793) je škotski filozof, ki je poskušal zajeti svetovno zgodovino in jo povezati z rezultati eudicije (?). Zanimala ga je rast evropske civilizacije.

Adam **Ferguson** (filozof) in John **Millar** (pravnik) vplivata na razvoj družbene znanosti in nastanek znanstvene zgod. Preučujeta razvoj družbenih in političnih odnosov od primitivne do sodobne družbe. Poudarjata gospodarski dejavniki. Njunina dela (esej o propadu Rima in filozofski spisi) so bila prevedena tudi v francoščino in nemščino (latinščina v tem času ni več mednarodni jezik). Njunjo osrednje vprašanje je vprašanje človeške narave. Menita da je človek napredujoča, dejavna žival, ki živi v družbi. **Ferguson** je bil izrazit nasprotnik metafizičnega pojmovanja države. **Millar** je primerjal pravne norme z zgodovino. V prvem svojem delu se je ukvarjal z razlikami med stanovi. Zanimajo ga spremembe političnih in družbenih institucij in povezava teh sprememb z načinom proizvodnje oz. napredkom kulture. Želel je razložiti spremembe v strukturi moči posameznih družb. V delu Prevzem oblasti (zajema čas od naselitve Sasov do 1.688). Meni, da zgodovina napreduje.

*Ti filozofi se zanimajo za napredek človeštva. Zanje je značilen kritičen duh. Ne pišejo učenih razprav temveč eseje (zgodovino skušajo na podlagi dobljenih virov organizirati). Tipično za škotske mislece je konceptiranje in redko navajanje gradiva. Edward **Gibbon**(1737-1794)je prvi sistematično uporabil erudicijo. Uporablja gradivo, navaja vire in prezentira dokumentacijo. Uporablja tako spomenike kot pisane vire. Raziskuje rimsko zgodovino. Njegovo delo je Zaton in propad rimskega imperija.Uporabi rezultate filologov in eruditov in s tem skuša odgovoriti na vprašanje zakaj je propadla antična kultura. Poda tudi odgovor:kriv je vzpon krščanstva. Ni videl svetlih trenutkov v srednjeveškem zgodovinopisju temveč ga je le kritiziral. Pri njemu pa se pojavi prepad med interpretacijo in konkretnimi podatki. Tako kot Tukidid je bil prepričan, da je zgodovina zapis o vojnih in javnih zadevah.Združi erudicijsko kritiko z razsvetljenjskim pogledom na zgodovino.V Zgodovini propada in padca rimskega cesarstva išče vzroke za izginutje antične kulture.Pokaže smisel za kontinuiteto.Na srednji vek in reformacijo je gledal negativno.Posvečal se je zlasti problemom vojne in uprave.

Chararine **Macaulay** (1731-1791)prva zgodovinarica, kritično je pretehtavala posamezne avtorje in zbiral vire.Svobodi je skušala služiti s tem, da jo je branila pred vsemi, ki so zaradi kakršnih koli razlogov jo skušali potvarjati.Zgodovinopisec bi moral javnosti razlagati pomen virov.

Gianbattista **Vico**(1668-1744)nasprotuje Descartesovemu racionalizmu.Če človek ustvarja zgodovino, jo lahko tudi spozna.Meni, da je zgodovina zakonit, od boga voden proces.V Principih nove znanosti išče zakonitosti.Narava človeka ni nespremenljiva.Poudarja dinamično zgodovinskega gibanja-zaporedje posameznih faz je povsem enako.Gibalo je težnja po izboljšanju človeške usode.Govori o obdobju bogov, herojev in ljudi.

Arnold **Heeren** je ekonomski zgodovinar. Razlikuje odnos med kolonijami in konstelacijo sil v Evropi. Zadovoljevanje nmaterialnih potreb na bi vplivalo na politične razmere.

Justus **Möser** je nasprotnik razsvetljenstva.Rešitev vidi v vzpostavitvi starih kmečkih občin.Gibalo niso pomembne osebe.Prvi dokaže povezanost med političnim in ekonomskim področjem.

Johnann Joachim **Winkelman**(1717-1768)napravi Zgodovino antične umetnosti, kjer opusti prakso biografij umetnikov.Umetniško področje razume kot del celotne kulture.

Jean Jacques **Rousseau**(1759-1805)govori s stališča podložnikov.Več da na čustva kot na razum.

Vasilij N.**Tatiščev** napravi periodizacijo ruske zgodovine. Zanj je zgodovina napredovanje razuma.

Nikolaj M.**Karazmin** je predstavnik službenega tolmačenja ruske zgodovine, za katero stoji državna oblast.

Nemčija

***nemška razsvetljska historiografija** – kritično mišljenje se združi z filološko metodo. Središče je univerza v Göttingenu. V Nemčiji med 1760 in 1790 nastajajo pogoji za novo zgodovinsko mišljenje, katerega bistvo je združevanje filološke eruditične metode. Na nemške filozofe vpliva angleški in francoski vpliv in lastne domače osnove. Zavržejo retorično tradicijo in poskušajo obdelati empirično znanje. Pojavile so se

številne razprave kako obdelovati zgodovino na drugačen način. Za zgod. je bistveno teoretiziranje in njena metodizacija (tehika s katero se do česa dokopljemo). Potrebno je standatizirati postopke zbiranja gradiva. Tako v Nemčiji pričnejo izhajati zbirke virov. Za zgodovinopisje sta pomembni pomembni pomožni vede epigrafika in didaktika), potrebno pa je opustiti retoriko. V središče postavijo kritiko virov. Zgodovina nastaja kot profesionalna veda, brez vpliva mešanice med resnico in fikcijo. Ni več veda, iz katere bi lahko izvlekli posamezne dogodke (le-ti ne pomenijo nič) zato mora zgodovinopisec dogodke prikazati s pripovedno tezo. Namesto ljubezni pisca do resnice se pojavi postopek argumentacije. Dokler je zgod.v okviru retorike prikaz rezultatov sledi pravilom retoričnega teksta. Zgovinsko dejstvo se mora pripovedovati tako, da to prepričuje. Znanje je potrebno urediti v odnosu do dejstev, ki jih pripoveduje za profesionalno zgod.pomembna zgod. Kaupetenca(?). *Zgodovinar se iz pripovednika spremeni v raziskovalca. Postavi se zahteva po nadgraditvi eruditske metode. Dejstva naj bi se razlagala v odnosu vzroka in posledice. Korist zgod. je v običih pravilih, zato ta zavrača opis posameznika. Zgodovina prevzame filološko zbiranje virov ter spoznava njihovo številčnost in raznolikost. Spoznava tudi nujnost teh virov. Postavlja se vprašanje avtentičnosti virov.

Nemška historiografija 19.st. Razmišljanja, ki so evidentno filozofske narave in so imele kasnejši vpliv (ali so bile sprejete ali zavrnjene). Pisali so jih filozofi (konceptualizirajo zgodovino). V zgod. vidijo princip, ki ima končni cilj (ne ukvarjajo se z resničnostjo podatkov). Nadaljuje se krčanska tradicija (za dogajanjem iščejo transcendenčni princip, ki pa je historiziran). Skozi delovanje narave se kaže smotrnost → vsako živo bitje ima lasnosti, ki jih razvije do največje možne mere. Hegel in Kant ugotovita, da je za zgodovino bistvena država. Filozofi vidijo v zgodovini neko notranjo racionalnost s svojimi filozofskimi sistemi, ki dajejo kaotičnemu dogajanju smiselnost. Po drugi strani pa so filozofi prepričani, da tega ni mogoče ugotoviti s kritiko virov, ampak le s špekulacijo. Niso bistveni posamezni dogodki ampak zgod. v celoti. Pojavi se teza, da mora vsaka generacija na novo napisati zgodovino.

*Potrebno je poiskati novo razlago: zgodovina je nek sistem, francoski razsvetljenci so zelo razširili predmet zgodovine. Pri ocenjevanju preteklosti jemlje francoska historiografija neka racionalna merila. Zgodovino je potrebno preučevati z merili, ki so lastna dobi.

Herder (1748-1803) njegov koncept je humaniteta, ki mu pomeni vse pozitivne potence, ki jih ima človek. Zgodovino jemlje kot evlucijski proces. Ugotavlja posebnost zgod. strukture → zanj je zgodovina interakcija med naravo in človekom. Človek izpolnjuje humaniteto. Vsaka kultura, vsak narod prispeva k humaniteti. Zanj je narod vir vse resnice, vseh vrednot. Je začetnik *filozofije zgodovine*. Vsaka zgodovinska struktura ima svoj pomen. Razkagati jo je treba na njen zgodovinski tok, ne pa na Apriorne sheme. Gonilne sile vidi v zunanji naravi (in v človeku od Previdnosti danih lasnostih,) ki so pri vsakem narodu drugačne. Odražajo se v duhu naroda (Volkgeist), ki tudi odreja usodo naroda. Herder s tem spodbudi romantično mišljenje o narodu kot o duhovni osebnosti in enostranske ideologije večvrednosti, čeprav se je zavzemal za mir med narodi. Njegovo učenje je važno za idejo individualnosti, saj naj bi bile vse vrednote in spoznanja zgodovinsko vezane in neponovljive (razen naroda). Hkrati vzbudi zanimanje za dejstva kot celoto in njihovo spreminjanje skozi zgodovino.

*V 19.st. vloga zgodovine v družbenem življenju zelo naraste. V Nemčiji se pojavi historizma. V nasprotju z razsvetljenstvom meni, da se svet spreminja in premika. Nova razlaga postavi problem genetične analize pojavov, to je spoznavanje vseh etap v gibanju od nastanka. Idealistični pristop: spremembe in gibanje vidi le v človeških idejah. Materialistični pristop se nanaša na vse, kar obstaja neodvisno od spoznavnega uma. Idealistični pristop vzpodbudi razvoj zgodovine in kritične analize vira, odpiranje arhivov in objavo virov. Z erudicijo pridobljeni podatki postanejo v 19.st. temelji sistematičnega raziskovanja zgodovinskih pojavov. Zgodovinarji želijo zgodovinske vire metodično proučevati. Pomembno vlogo odigrata lingvistika (komparativna) in arheologija, ki omogočita spoznavanje časovno in geografsko oddaljene preteklosti. Zgodovina odigra pomembno vlogo pri procesu narodnega združevanja. Genetična zgodovina s proučevanjem različnih oblik zgodovinskih dejstev v toku njihovih sprememb skozi čas zamenja erudicijo.

William **Hubert** napisal je delo o Narodih in historiografiji 19.st. Po poklicu ni zgodovinar, zanj je značaj zgodovine racionalen. 1830 se pojavi pozitivizem → zgodovino je treba zasnovati kot naravoslovno vedo. Zato mora zgodovinar uporabiti tudi druge metode. S kritično metodo je treba presejati določene vere, nato s pomočjo vladajočih idej povezati to v celoto. Zato ni dovolj goli opis, temveč je potrebna kreativna domišljija. Samo tako lahko po Hubertu spoznamo resničnost. Zgodovina je življenje v dobo, ki jo preučujemo. To omogoča, da se zgodovina formulira do neke splošne znanosti. Hubert ima 3 faze preučevanja: → iz virov; → iskanje zgodovine resnice na podlagi virov; → končno nadaljevanje resnice. Po njegovem mnenju so ideje gibalo zgodovine. Zgodovinski pojavi pa so skriti simboli idej. Ideje so v umu velikih oseb, njihovo razlaganje pa je obvisno od družbenega položaja, interesa, političnega stališča. Zgodovina je zanj enoten proces od preteklosti do sedanjosti.

Immanuel **Kant** (1724-1804) je razmišljal o nasprotju med strastmi, težnjami in interesi posameznika na eni strani in o premočrtnem gibanju svetovne zgodovine. Ti skrajnosti na bi spajala država, ki se ji ljudje podvržejo, da ne bi propadli v boju strasti. Gonilna sila je nasprotje med človeškimi lastnostmi in potrebo po družbeni ureditvi življenja. Predmet preučevanja je po njegovem država, ker samo v njej človeštvo napreduje. Zaveda se, da je mnogo narodov nima. Po njegovem zgodovina počiva na odnosu med zgodovinskim pričevanjem in načeli evolucije pojavov.

G.W.F. **Hegel** (1770-1831) nadaljuje Kantovo misel v filozofskem sistemu, po katerem je zgodovinski razvoj samoustvaritev Svetovnega duha po poti dialektičnih stopenj. Svetovni duh naj bi preko raznih faz prišel do zavesti o duhovni svobodi, ki se izrazi v nastanku države in zavesti o politični svobodi narodov. Zgodovina je proces, katerega vsaka stopnja je nujen korak v razvoju človeške družbe. Gonilna sila je napredujoča zavest o svobodi, ki se odraža v dejavnosti ljudi, ki pa so jim potrebni veliki ljudje kot vodje. Zgodovina je torej razvoj ideje, zato stvarne zgodovine ne more razlagati. Zavzema se za reforme, ki bi privedle do organske povezanosti religije, umetnosti in znanosti v monarhiji. Hegel iz zgodovine izključi vse narode, ki v razvoju države ne sodelujejo ali pa so svojo nalogo že opravili. Nemška zgodovina 19.st. delno ostaja pod Heglovim vplivom.

Wilhelm **Humboldt** (1767-1835) osnovna načela idealistične filozofije poveže z raziskovalno prakso. Zgodovina naj bi imela iracionalen značaj, vendar je verjel v končen smisel človeške drame. Zgodovinar bi moral povezati posamezna dejstva v logično celoto,

ki jo je treba spoznati v njenem notranjem bistvu ter z vživetjem v preteklost. Proučevanje poteka v treh fazah: zbiranje materiala, kritično presojanje resnice in njena najdba s pomočjo idej. Zgodovina je dinamična sila, ki je človeški razum ne more obvladati. Vpliva na kasnejše prepričanje o središčni vlogi države in političnega življenja.

Johann Gottlieb **Fichte** zanika vsako filozofsko vrednost zgodovine in jo skrči na dokazovanje vnaprej postavljenih tez. Zgodovinar je lahko le analist, torej pripovedovalec o preteklih dogodkih.

*Idealistični zgodovinarji pišejo izključno o pomembnih osebnostih, ki formulirajo ideje. Te so gonilna sila zgodovine. Za širše družbene sloje se ne zmenijo. Vsaj v nemški historiografiji so gonilne sile ideje velikih osebnosti, ne pa kolektivne družbene moči. Šlo je za nekako teološko razumevanje zgodovine. Glavni predmet raziskave je država. Idealistična historiografija je skrajno subjektivna in odvisna od vsakega zgodovinarja.

Anglija

Thomas **Macaulay** predstavnik literarnega zgodovinopisja. Zgodovino je uvrčal v „provincio literature“. Zanimal se je za vsakdanje stvari in običaje, ki so jih drugi zanemarjali. Pisal je o politični zgodovini, o vzponu verskih sekt, o razvoju uporabnih in dekorativnih umetnostih, spremembah literarnega okusa... Zgodovina naj bi koristila državi pri napovedovanju bodočih političnih dogodkov.

Thomas Carlyle: argumente za zvezo med literaturo in zgodovino črpal iz pripovedi Walterja Scotta.

Francija- 20.st.

Langlois in **Seignobos** zastopata klasično stališče, da zgodovina ne more generalizirati. Glavna politična zgodovina leži v virih, zgodovinar sam pa je pasiven. Povzela sta iz raziskovalne prakse. Pod njun vpliv pade **Simiani**.

Berr se je poleg z zgodovino ukvarjal tudi z drugimi vedami. Njegova ideja je naj bi vse vede sodelovale pri sintezi znanosti o človeku. Od 1920 izhaja zbirka Razvoj človeštva, v njenem uvodu Sinteza o zgodovini je napadel tradicijo zgodovine kot opisovanja posameznih dogodkov na kartografski način. Erdukacija je šele pripravljalna stopnja, ne pa cilj zgodovine. Je tista osnova, ki lahko pripelje do znanstvene sinteze, ki razlaga. Po drugi strani pa je Berr nasprotoval idealističnemu pojmovanju zgod., ki razlaga, zgod. Kot zgod. Idej, duha (kar je prisotno pri nemških). Ukvarja se tudi z občimi pojmi. Zato je z analizo povezana tudi sinteza. Nastopal je proti sociološkim temam. V njegovi reviji njegovi sodelavci vključujejo rezultate drugih družbenih ved in njihove metode v preučevanje zgodovinskih struktur. Odločilno je vplival na histografske ole? 20.st.

*Historizem – dihorniki   Struktura – sinhronik

Michelet ljudstvo je glavni akter zgodovine (ni le skupina posameznikov, temveč skupnost z lastni osebnostjo). Njegov jezik je sočen in bogat, poln metafor in hvalospevov.

Delo Zgodovina francoske revolucije

H. Pirenne neodvisno od Berra temelje preiskovanja zgodovinskih struktur postvi.(?) ugotovi kako je ekonomska zgod. Vpletena v vsa druga področja družbenega življenja. Ekonomska funkcija mest je poglavitna za razvoj teh mest. Zgodovino je periodiziral;

konec antike arabski vpadi, ki vplivajo na evropsko trgovino. Pod njegovim vplivom se zgodovina srednjega veka (?) v zgodovino družbenih struktur.

L. **Febvre** Raziskuje družbena dogajanja (prispeva k socialni kulturni zgodovini), pa tudi politično zgodovino (plemstvo v zatonu, vzpenjajoče meščanstvo), konflikt med vrednostjo in občutljivostjo in zgodovino mentalitet. Skuša razložiti prepletanje geografije in zgodovine. Strogo loči staro in novo zgodovino.

Racl je bil geograf. Odločilni dejavnik je prostor, Francozi s svojo sociološko tradicijo(**Durkheim**)→bolj akt človeka.

M. **Bloch** nanj vpliva Durkheim (sociologija). Usmerjen je v študij srednjega veka (najpomembnejši medievalist 20.st.) Historična geografija je tudi vplivala nanj. Il de France je študija, ki se je izkazala kot razmišljanje o regije (ni isto za zgodovinarja in geografa kot za lingvista). Problem prostora je potrebno raziskovati v okviru širše strukture. Bil je socialni zgodovinar.

*Oba sta pokazala smisel za predelave(?) tem, ki so se razvile pri sosednjih vedah. Npr. razmerje med zgodovino in etno-logijo. Zgodovinar mora biti vedno na preži. Obstaja skladnost med močjo države in njenimi etničnimi vrednotami. Družbena, gospodarska zgodovina sta zanemarjeni.

*Nemška historiografija – nemška politična propaganda. Problem nemške razcepljenosti, nemška država ideal, svetinja historiografije. Zgodovinske dogodke se prične ocenjevati s stališča prusko-nemške (?). Iz razcepljenosti srednjega veka se Nemčija združi.

Dreusen je napisal prvi učbenik zgodovine metode in v njem sistematično predstavil zgod. in kako naj raziskuje faze (1.zbiranje, 2.kritika virov, 3.interpretacija, 4.prezentacija). Danes se to počne bolj povezano in tako metodično(?). poudarja individualnost zgodovinskega dejstva, treba razumeti z življenjem. Zgodovina je duhoslovna veda.

*Leopold von **Ranke** – oče znanstvene zgodovine (kritična metoda, objektivno preučevanje in oblikovanje sinteze). Meni, da bi morala biti preteklost človeštva skupna last,. Zanj zgodovina ni le preprosta in samozadostna akademska disciplina, temveč bi spoznanja o preteklosti morala služiti vsemu človeštvu, predvsem lastnemu narodu. Samo narod je živa, dinamična in razvijajoča se entiteta, ki jo moramo upoštevati kot živ organizem. Organizmi pa se med seboj razlikujejo. Njegov slog je pust. Pravi, da je potrebno pisati zgodovino na podlagi poročil prič ter neposrednih dokumentov.*

Droysen: bil predan političnim idealom, napisal 14 zvezkov zgodovine pruske politike (od sr vek do 7letne vojne), obžaluje pomankanje poštenosti pri nekaterih zgodovinarjih.

Fustel de **Coulanges**(1830-1889):zavzemal se je za natančnejšo opredelitev zgodovinske etike. Zgodovina ne služi le zabavi, temveč bi morala biti znanost. Predmet te znanosti pa naj bi bil človek sam. Ni le natančna zbirka posameznega obdobja. Zgodovinar se mora zanašati na svoj razum in intuicijo ter na svoj talent.

George Macaulay **Trevelyan**(1876-1962):največji restavrator zgodovinopisne naracije. Interpretacija preteklosti ni le gola akumulacija in interpretacija dejstev, temveč tudi razlaga dejstev in mnenj „v njihovi čutni in intelektualni vrednosti“. Bil je prepričan, da nihče na svetu ne more zbrati celotnega ali popolnoma resničnega poročila o nekem dogodku. Priznaval je le različna nepopolna branja zgodovine.

Max **Weber**(1864-1920):osnovna naloga zgodovine naj bi bila da posamične dogodke in procese interpretira z vidika njihovega kulturnega pomena.

*Dilke – družbene vede, človeku priznajo subjektivnost. Doživetje – enotnost subjekta od objekta

Vilman Nomotetične, ideografske vede (te lahko oblikujejo splošne zakone ali pa tega ne morejo).

Kritika historizma (v Nemčiji)

J. **Burhard** ni država edina tema za zgodovino, ampak kultura skuša iskati tipološke konstante – kar je tipično trajno.

*konec 19.st. kriza historizma (ni vse v politiki ampak so tudi druge sile). Pride do spora o metodiki

Lamprecht zgodovinar mora biti sposoben tudi generalizirati. Ni bistvena osebnost ampak psihologija strukture, ki se razvije v obdobjih iz njih pa izhaja njihov tip gospodarstva. Zanimajo ga socialne skupine. Ck l.1900 – razmislek kaj naj počne, o pojmi in virih. Poskuša drugače obravnavati zgod. – tipološke značilnosti posameznih dob. Tipična napaka – lovljenje na faktih. Prišlo je tudi do spora med Lampretom in zagovorniki historionizma – razkorak med zgodovino in ostalimi družbenimi vedami. Filozofi teoretsko podpirajo historionizem in ugotavljajo da mora generalizirati in tipologizirati. Vendar pa se tudi znotraj zgodovine najdejo odpadniki zoper generalnost.

Historizem se širi iz Nemčije v ZDA

Jakson **Turn** pomembnost geografskih mej v politični zgodovini → geografsko socialna zgodovina.

James H. **Robinson** konceptualno še bolj pretrga z načinom iz Nemčije in sproži gibanje nova zgodovina (ne tista v Franciji). Zgodovina vključuje vsako malenkost – razširitev kot v 18.st. Potrebno je obračanje k drugim družbenim vedam.

Amerika v tem času ni toliko vplivala na Evropo kot obratno.

*povzetek 19.st.: spraševali so se ali je zgodovina lahko objektivna ali je samo predmet predvidevanj in predsodkov zgodovinarjev. Spraševali pa so se tudi ali naj bo v središču zgodovinarjevega preučevanja politična ureditev posameznih držav in odnosov med njimi, ali pa bi bilo potrebno dati prednost drugim zgodovinom (ekonomska). Tretje vprašanje pa je bilo kako sprejeti nove metode oz tehnike, ki so jih prispevale druge vede.

Eric **Hobsbawm**: eden najboljših zgodovinarjev 20.st. Pisal je o prvi svetovni vojni in o obdobju med izbruhom prve in iztekom druge svetovne vojne.

Bloch V 20.letih se izoblikujejo časopisi (anali)-Annales, šola se imenuje „Analovska šola“. Začetek izhajanja 1929, posvečena ekonomski zgodovini. (Febvre + Bloch). Uveljavi se interdisciplinarnost. Prve številke so bile bolj ekonomsko usmerjene, čeprav bi morali bolj socialno zgodovino. Ta časopis naj bi na podlagi širokokotne analize človeške preteklosti dokazal premoč gospodarske in socialne zgod. Pomemben je tudi vpliv geografije. Anali so postali središče historične šole. V prvih številkah so pisali ekonomski zgodovinarji (že prej obstajale revije za ekonomsko zgodovino). Anali pojmujejo socialni in gospodarsko zgodovino dosti širše. Dva uradnika sta se ukvarjala z razpravami o francoski renesansi. Zanima ga vprašanje posameznika in družbe. Napisal je delo o Martinu Lutru, kjer je nov način skuša interpretirati kot revolucijo. Zanimal se je za pisanje socialne zgodovine. Napisal je tudi razpravo o vodnem mlinu srednjega veka in njegovemu delovanju (širjenje tehnične inovacije). Delo Razprava o francoski agrarni zgodovini predstavlja sintezo o problemih kmečkega sveta (13-18st.). Bloch delo

konceptira kot razpravo o agrarnih navadah. Povezuje posamezne teme v celoto. Uporabil je retrogradno metodo (iz mlajih obdobij sklepamo, kaj se je dogajalo pred tem. Njegovo delo Fevdalna družba je poskus celostne analize fevdalne družbe, zanimala ga je neka celota. Ukvarjal se je s fevdalno kulturo, vprašanjem čutenja in mišljenja srednjeveških ljudi.

V 30. letih se Bloch in Ferbe preselita iz Strasburga. V Franciji se vsidrajo široko zasnovani, historični koncepti.

Ferbe v 30/40 letih objavljajo polemike zoper njegove študije. Med drugo svetovno vojno je napisal dve deli: nenavaden poraz (zakaj je bila Francija tako hitro poražena) in Apologija zgodovine (priročnik zgodovinske obrti). Med vojno izda delo Knjiga o Rableju (odgovor na izdajo Rablejevih del – Rable naj bi bil nevernik). Nasprotoval je zunanji obliki pobožnosti cerkve, sam pa je bil vernik. Šlo mu je za bolj združeno zgodovinopisje. Je predstavnik novega zgodovinopisja.

Nekaj kar kr nekam spada: Ferdinand Braudel – oče totalne zgodovine. Znanosti morajo pomagati ena drugi. Posveča se vprašanju zdod. časa. 3 kategorije časa: 1. geogr., 2. dolgega trajanja, 3. konjunktivna hist. Zanj je edina prava zgodovina globalna zgodovina. Je kolektivno delo. Pozornost na celoten razvoj družbe in človeka. Zgodovina se lahko ukvarja tako z empiričnim ugotavljanjem, kot tudi s poslošitvami, hipotezami. Cilj zgodovine je sinteza, usmerjena k vsem dejavnostim človeka. Človeka in družbe ni mogoče obravnavati ločeno od prostora v katerem se oblikujeta in živita. Delo O Sredozemlju slika sredozemski svet v 15/16. st., trgovske vezi. Začinja pri dnu: prikaz okolja, soočanje geog. in zgod., sledi zgodovina socialnih grupacij, držav, sledi gibanje in vrvenje površine → polit. odločitve. Za zgodovinarja se vse začne in končuje s časom. Čas je prva, prostor pa druga kategorija s katero se srečuje zgodovinar. Osrednje mesto v metodologiji ima strukturalna analiza. Napiše tudi „Zgodovino Francije“. Poudarek na geografsko-zgodovinski, socialni strukturi in gospodarskih temeljih o ljudeh – stvareh. Ni nacionalne, le globalna zgodovina človeške civilizacije. Zavzema se za sodelovanje družbenih ved. Materialna civilizacija, 3 deli:

-vsakdanje življenje

-kapitalizem

-razvoj 15.-18. st.

Viri: a) - vir iz prve roke (zgodovinar ima neposreden stik z dogodkom; očitavec, priča)

- vir iz druge roke (med avtorjem vira in dogodkom je neljubo št. poročevalcev)

gre za odnos vira do dogodka

b) - primarni viri (so za zgodovino nujno potrebni, so osnovni, temeljni vir, ki zgodovini daje informacije)

- sekundarni viri (viri, ki na nek način črpajo iz primarnega vira)

Delitev glede na poročilo (zavestno sporočanje o dogodkih) in ostanek (ne poročajo namerno o dogodku).

Za dokazovalni postopek so uporabni le primarni viri. Primarni vir ni nujno vedno vir iz prve roke.

Viri so lahko Arhivsko gradivo, terensko gradivo in objavljeno gradivo. Problem virov v zvezi s sodobno zgodovino: dostopnost virov ali preveč virov.

